

Koja je razlika između grafičko-grafoskopske, grafološke i kriminalističke oblasti

Dane Branković

diplomirani inženjer grafičke tehnologije, direktor Forenzičkog centra za vještačenje dokumenata u Banjaluci

Rezime: Sve vrste dokumenata, bilo da su u obliku listova od papira ili kartona, u obliku manjih ili većih knjižica, identifikacioni dokumenti, finansijski i reklamni dokumenti, su isključivo grafički proizvodi. Izrađuju se i proizvode u manjim ili većim štamparijama, sa definisanim tehnološkim fazama rada. Po potrebi se popunjavaju i ovjeravaju određenim postupcima. Sve te aktivnosti pripadaju *grafičko-grafoskopskoj* oblasti, koja obuhvata vještačenje autentičnosti svih vrsta dokumenata i svih grafičkih elementa koji se nalaze u dokumentima.

Grafologija nenaučno, samo hipotetički, pokušava pretpostavljati osobine ličnosti na osnovu njegovog rukopisa i pokušava utvrđivati stanje njegove duše. Nikada se nije koristila niti se sada koristi, za vještačenje bilo kojih dokumenata ili bilo šta u dokumentima.

Kriminalistika je nauka koja se bavi proučavanjem, usavršavanjem i primjenom onih naučnih metoda kao i sredstava koja su najpogodnija za otkrivanje krivičnih djela, pronalaženje počinitelaca krivičnih djela, obezbjeđivanje dokaza i fiksiranje dokaza. Ona proučava kriminalitet, bilo u prevenciji, bilo u represiji. Kriminalistika se dijeli na kriminalističku taktiku, metodiku i tehniku.

Ključne riječi: dokumenti, vještačenje, grafičko-grafoskopska oblast, grafologija, kriminalistika, vrste slova, potpisi, otisci pečata, štambilja i žigova.

Datum prijema rada: 24. novembar 2014.

Datum odobrenja rada: 26. novembar 2014.

UVOD

I - Grafičko-grafoskopska oblast

Grafika¹ je riječ grčkog porijekla i u prevodu znači *grafo* = pišem a u području umjetnosti podrazumijeva još i postupke kod umnožavanja pisama, likovnih i crtežnih prikaza. Na likovnim akademijama postoji smjer crtanja crteža u kontrastu, koji se naziva *grafika*. Po završetku toga smjera, dobije se stručni naziv, *diplomirani grafičar*. Često se taj način crtanja i navedeni stručni naziv zamjenjuju sa grafičkom industrijom, koja svojom složenom tehnologijom izrađuje sve vrste dokumenata².

Diplomirani grafičar, koji je završio Likovnu akademiju, stručno je osposobljen, da, kao umjetnik, crtanjem u kontrastu, stvara umjetnička djela.

Prilog 1. Grafika je umjetnički rad crtanja u kontrastu

Diplomirani inženjer grafičke tehnologije, koji je završio Grafički fakultet³, je stručno osposobljen da u svim štamparijama organizaciono i tehnološki vodi izradu svih vrsta dokumenata, da u Srednjim grafičkim školama predaje sve stručne predmete za sva grafička zanimanja, a najstručniji da vještače autentičnost svih vrsta dokumenata i svih grafičkih elemenata koji se nalaze u dokumentima.

¹ Bratoljub Klaić: Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1986. strana 496.

² Dane Branković: Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima, Banjaluka, 2012. strana 14 i 15.

³ Monografija 50 godina Grafičkog fakulteta u Zagrebu, 2009. strana 1-183.

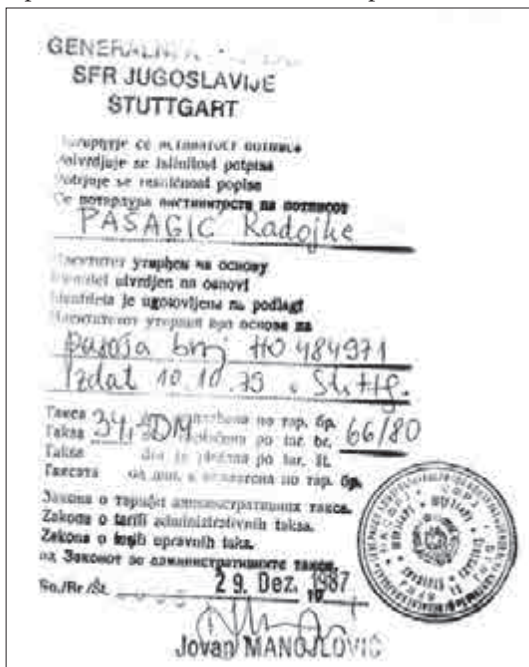

Prilog 2. Pisaćim mašinama mogu se ispisivati i popunjavati određeni dokumenti

Prilog 3. Pomoću elektronskih pisača – štampača, mogu se štampati i popunjavati neki dokumenti

Grafoskopija⁴ je riječ grčkog porijekla i u prevodu znači *grafo* = pišem + *skopien* = gledati, posmatrati. To je dio naučne oblasti koja se bavi ispitivanjem dokumenata pisanih i popunjanih rukom ili drugim sredstvima za ispisivanje (pisaće mašine, elektronski štampači i sl.).

Prilog 4. Na dokumentu se mogu nalaziti grafički elementi: otisak pečata i štambilja i ručno ispisani podaci sa odgovarajućim pigmentima tinti

Grafomotorika⁵ je riječ grčkog i latinskog porijekla i u prevodu znači *graf* = slovo + *moto* ... lat. (*motous*) = kretanje, gibanje. U stvarnosti, grafomotorika izučava i prikazuje potrebne pokrete učenika kod učenja pisanja slova po školskom pismovnom sistemu.

Pokreti se kod pisanja slova i brojeva, vremenom usavršavaju, dok se ne postigne stanje normalne izgrađenosti rukopisa svakog skriptora. Stanje normalne izgrađenosti skriptora je kada su ispisana slova i brojevi, podudarni po grafičkom izgledu, slovima i brojevima školskog pismovnog sistema.

Poslije normalne izgrađenosti rukopisa, skriptori koji mnogo i brzo pišu, svojom usavršenom grafomotorikom izvode pisanje slova i brojeva, čiji je grafički izgled sve manje podudaran slovima i brojevima školskog pismovnog sistema. Zbog toga je često lakše čitati ručno ispisani tekst skriptora, koji ima manje obrazovanje, od skriptora koji imaju veće školsko obrazovanje (npr. studenti, profesori, doktori, itd.).

Šta je o razvoju rukopisne izgrađenosti napisao prof. dr Živojin L. Aleksić⁶, citat: „Kao što ne razmišlja kako će načiniti korak ili izgovoriti neku reč, tako čovek više ne razmišlja o tome kako će oblikovati svako pojedino slovo, kako će ga povezati sa drugim ili pod kojim će uglom pisati, već automatski pretvara misaoni sadržaj u grafičku formu. Bezbrojna ponavljanja razvijaju poseban vid uslovnog refleksa, koji potiskuje svijest u drugi plan i pretvara se u formu jedne spontane reakcije“.

Zanimanja u grafičkoj struci, koja izrađuju grafičke proizvode u koje spadaju sve vrste dokumenata, po najnovijim klasifikacijama, svrstavaju se u četiri osnovne grupe:

- zanimanja za pripremu štamparske forme,
- zanimanja štampe,
- zanimanja dorade, i
- zanimanja web dizajna.

Do 1991. godine, na prostoru bivše Jugoslavije, bila je jedinstvena klasifikacija grafičkih-stručnih zanimanja⁷:

- ručni slovoslagar,
- mašinski slovoslagrač,
- stereotiper,
- slovoljevač,
- fotoslagrač,
- fotograf,
- reprofotograf,
- birografičar,
- cinkograf,
- bakrojetkač,
- tipo-mašinista,
- ofset-mašinista,
- bakro-mašinista,

⁵ Bratoljub Klaić: Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1986. strana 910.

⁶ Živojin L. Aleksić: Utvrđivanje činjenica i vještačenja u građanskom i krivičnom postupku, Beograd, 2000. strana 169.

⁷ Društveni dogovor o jedinstvenim osnovama za klasifikaciju zanimanja i stručne spreme, Sl. list SFRJ br. 22/80.

⁴ Rječnik hrvatskog jezika: Zagreb, 2000. strana 379.

- anilin-mašinstva,
- sitoštampanje,
- knjigoveština,
- kartonažer,
- montažer,
- retušer,
- kopista,
- pečatorezac,
- konfeksionar papira.

Sva navedena zanimanja su imala i V stepen stručnosti (VK – specijalista). Iza toga slijedi po stepenu stručnosti:

- grafički inženjer,
- diplomirani inženjer grafičke tehnologije,
- magistar grafičke tehnologije,
- doktor nauka grafičke tehnologije.

Ovo se detaljnije navodi iz razloga što je grafička struka, sa svojim mnogobrojnim stručnim zanimanjima nedovoljno poznata široj javnosti. Grafički fakultet u Zagrebu je 2009. godine proslavio 50 godina postojanja (1959-2009) i za to vrijeme je stručno osposobio 1281 diplomiranog inženjera grafičke tehnologije⁸. Da bi se 1986. godine dobio ovaj stručni naziv, bilo je potrebno položiti⁹:

- četiri (4) matematike,
- tri (3) fizike,
- osam (8) raznih ispita hemije sa primjenom u grafičkoj struci,
- dvadeset i sedam (27) stručnih ispita iz grafičke struke,
- sedam (7) ispita iz opšte obrazovne oblasti,
- pet (5) ispita iz tehničke oblasti.

Autor ovoga rada je upravo položio sve ove ispite na Grafičkom Fakultetu u Zagrebu a prije toga završio i Srednju grafičku školu u Sarajevu.

1 TEMELJNI OBLICI		4 POSEBNI OBLICI	
11 Renesansna antikva	Magh	magh	
12 Prelazna antikva	Magh	5 RUKOPISNI OBLICI	
13 Klasicistička antikva	Magh	51 Podebljani potez	Magh
2 INDIVIDUALNI OBLICI		52 Izmjenični potez	Magh
21 Umjetnička antikva	Magh	53 Jednolični potez	Magh
22 Polugrotesk	Magh	54 Potez kistom	Magh
23 Novinska antikva	Magh	6 PROFILNI OBLICI	
3 TEHNIČKI OBLICI		61 Obrisna pisma	MAGH
31 Grotesk	Magh	62 Osjenčana pisma	MAGH
32 Egyptienne	Magh	63 Šraffirana pisma	MAGH
33 Italienne	Magh	64 Ukrašena pisma	MAGH

Prilog 5. Pregled podjele oblika pisma po opštim i individualnim karakteristikama, koja se izučavaju u grafičkoj djelatnosti u području tipografije*

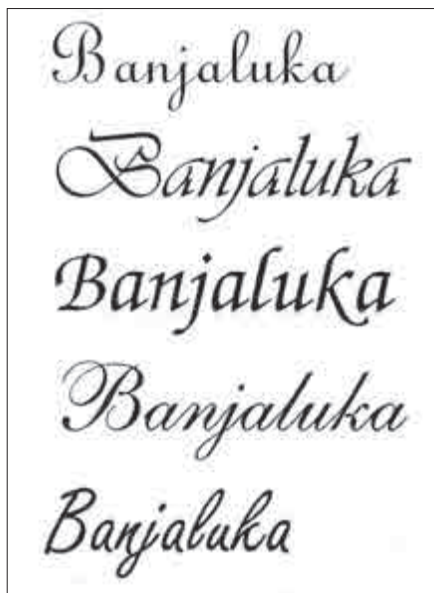
Na osnovu određenih statističkih podataka za 2000. godinu¹⁰ u svijetu je bilo oko 430.000 štamparija, koje su ostvarile bruto promet od 440 do 480 milijardi USA dolara, sa nekoliko miliona zaposlenih grafičkih stručnih radnika. U razvijenim zemljama svijeta, štamparska industrija ostvaruje do 12% bruto vrijednosti nacionalnih dohodaka. Iz ovih podataka može se vidjeti obim grafičke djelatnosti koji je prisutan u današnjem vremenu. Ne može se danas zamisliti savremeni život bez prisutnosti grafičkih proizvoda koji se koriste svakodnevno.

Međutim, grafička djelatnost, sa svojim sadržajem i mnogobrojnim zanimanjima, nije dovoljno poznata široj javnosti, upravo zbog svoje složenosti. Npr. svi znamo za fotografa i znamo šta on radi, ali malo ko zna, da je fotograf samo jedno od grafičkih zanimanja.

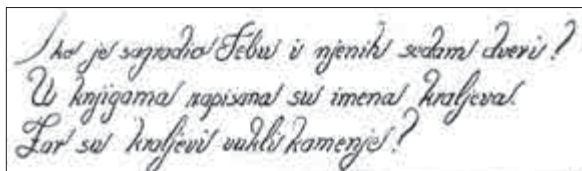
⁸ Monografija Grafičkog fakulteta u Zagrebu, 2009. strana 161-180.

⁹ Dane Branković: Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima, Banjaluka 2012. strana 28.

¹⁰ Dane Branković: Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima, Banjaluka, 2012. strana 231.

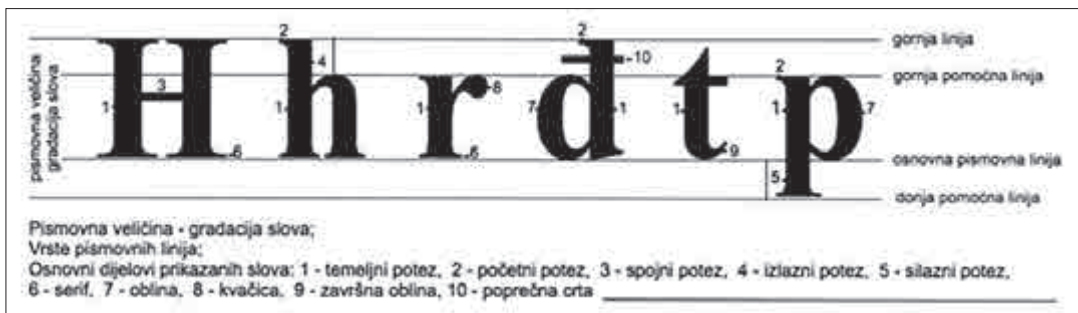

Prilog 6. Pisani oblici slova pismovnog školskog sistema latinice, sa svojim individualnim karakteristikama, koja su se nalazila u ručnim slagarama, fotoslagarama u štamparijama, a danas se nalaze u fontovima računara

Prilog br. 7. Primjer ručno ispisano g teksta u kojem se nalaze ugrađene individualne karakteristike rukopisa skriptora koji je isti ispisao

Prilog 10. Primjer konstrukcije pisanih slova po de Polaku, sa kojim se određuje tip, rez i gradacija

Prilog 8. Prikaz osnovnih dijelova i oznaka kod pikazanih štampanih slova

Prilog 9. Prikaz nekih osnovnih dijelova i oznaka kod pisanih slova školskog pisma latinice

Prilog 11. Geometrijski prikaz konstrukcije prikazanog slova po Walteru Diethelmu iz 1948. godine - Ciriħ

Svi grafički proizvodi su svojevrsni dokumenti po namjeni i obliku. Dokumenti mogu biti¹¹.

U obliku listova od papira ili kartona: izvodi iz matične knjige rođenih, uvjerenja o državljanstvu, svjedočanstva, diplome, ugovori, otpremnice, punomoći, testamenti, i sl.

U obliku manjih ili većih knjižica: pasoši, indeksi, zdravstvene knjižice, vojne knjižice, matične knjige rođenih, razne knjige protokola, knjižice za tehnička uputstva u rukovanju, itd.

ID – identifikacioni dokumenti: lične karte, vozačke dozvole, bankovne kartice, iskaznice, propusnice, itd.

Finansijski i reklamni dokumenti: štampane novčanice, mjenice, akcizne, taksene i poštanske markice, fakture, etikete za pića, blankete za cigarete, reklamni katalogi, kutije za razne proizvode, razne deklaracije proizvoda, itd.

Prilog br. 12. Prikaz dijela dokumenata koji su isključivo grafički proizvodi

Napomena:

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o vještacima Republike Srpske, čl. 1. (Sl. gl. RS br. 65/08) određeno je da *grafičko-grafoskopska oblast* obuhvata *ekspertizu svih vrsta dokumenata, potpisa, štampanih novčanica i daktioskopije*. Stručnu legitimaciju da vještači sve predmete iz grafičko-grafoskopske oblasti imaju, isključivo, odabrani diplomirani inženjeri grafičke tehnologije.

II - Grafološka oblast

Grafologija¹² je riječ grčkog porijekla i u prevodu znači *grafo* = pišem + *logos* = riječ, govor. U proširenom prevodu znači, utvrđivanje nenaučno, samo hipotetički, karaktera skriptora na osnovu njihovog rukopisa i pokušaj pretpostavljanja stanja njihove duše. Uglavnom to pokušavaju izvoditi psiholozi.

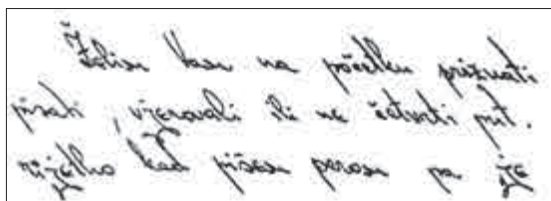
Prilog 13. Prikaz skraćenih-parafnih potpisapoznatih ličnosti sa njihovim individualnim karakteristikama rukopisa u potpisima. Da li se na osnovu prikazanog mogu utvrđivati, naučno, njihovi karakteri i stanje njihove duše?

Evo primjera za to, iz knjige naziva Grafologija, autora Jovana Krstića, psihologa iz Beograda sa dugogodišnjim iskustvom u pretpostavljanju. On je na osnovu nemjerljivih i naučno nedokazivih veličina, naveo 37 osobina ličnosti, na osnovu rukopisa, citat¹³: „*neiskrenost, energičnost, opštu inferiornost, odlučnost, preduzumljivost, sugestibilnost, impulsivnost, plahovitost, odsustvo samopouzdanja, pojačanu seksualnost, grubost i brutalnost, lukavost, koristoljublje, sklonost perversiji, izveštačenost, narcisoidnost, podmuklost, zlobu, pakost, cinizam, egoizam, sumnjičavost, štedljivost, škrtost, lakomislenost, vedrinu, vezanost osećanja, pretvaranje, povlačenje, potištenost, strpljenje, oltruizam, kritizerstvo, sitničavost, častoljublje, nedostatak spontanosti, rezervisanost, inteligenciju, slavo-hleplje iza kojeg stoji oskudnost osećanja praćena emocionalnom prazninom, itd*“.

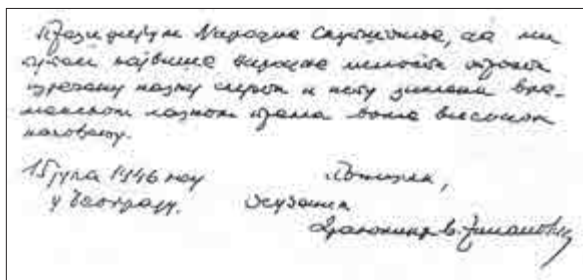
¹¹ Dane Branković: Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima, Banjaluka, 2012. strana 36.

¹² Rječnik srpsko-hrvatskog jezika: Novi Sad, 1971. strana 585.

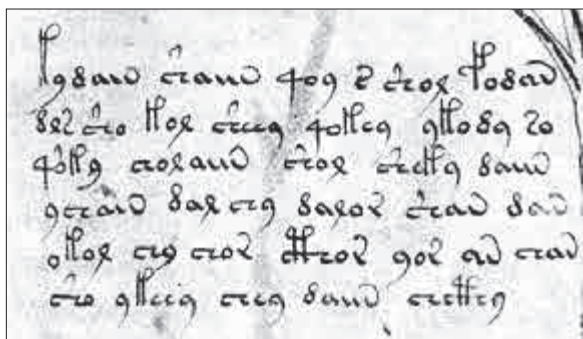
¹³ Izvor: www.grafologija.rs/primjeri_rukopisa/.

Primjer 1.

Primjer 2.

Primjer 3.

Da li se na osnovu prikazanih primjera rukopisa, može naučno i tačno utvrđivati, za skriptore koji su izveli prikazane rukopise, bilo šta od naprijed navedenog? Sigurno da ne može. Može se samo pretpostavljati a nauka ne priznaje pretpostavljanje.

Prikazao je tabelarno neke nenaučne nazive vrste slova i rukopisa, kao, šta oni i pretpostavljaju.

Tabela 1 Pojedina značenja rezultanti

Elementi za procenu	Značenje
a) Stina mala slova b) Odsustvo pritiska c) Prekidano vođenje pera d) Spuštanje redova	Potištenost, nedostatak radosti, nezado
a) Krupna i široka slova srednje zone b) Naglašen pritisak c) Senčenje osnovnih poteza d) Pravičnost redova	Opšta spremnost za život, samopouzdanje, sreće
a) Ujednačenost nagiba slova b) Pojačan pritisak	Stoga volje, istrajnost
a) Povišena slova b) Neujednačena slova c) Zaobljen i povezan rukopis	Pokroviteljski duh
a) Naginut rukopis b) Rukopis u postepenom padu	Ljubomora
a) Povišena slova b) Intubacioni pokreti c) Jednoličan, monoton rukopis	Prezir
a) Uglasti redovi b) Gusti redovi koji se dodiruju	Optimizam na heteroseksualnom planu

Prilog 14. Prikaz tabele br. 1. iz knjige naziva „Grafologija“ autora Jovana Krstića iz Beograda

Iz prethodno navedenog, jasno je, šta je grafologija i koja je njena oblast. Nigdje se u grafologiji ne spominju opšte karakteristike pisanih i štampanih slova, po tipu, rezu i gradaciji. Nigdje se ne spominju individualne karakteristike u rukopisu teksta, u rukopisu potpisa i rukopisu brojeva¹⁴:

- osnovna linija pisanja,
- pomoćne linije pisanja,
- osnovni ugao pisanja temeljnih poteza slova,
- grafički oblik-tip slova,
- ispisanost rukopisa,
- vrste slova,
- ritam pisanja,
- međusobna povezanost slova,
- početni i završni potezi slova,
- izlazni i silazni potezi slova,
- broj poteza i redosled poteza kod oblikovanja slova, itd.

Šta je o grafologiji napisao prof. dr Živojin L. Aleksić u svojoj knjizi, 2000. godine, citat: „Poslije dugog i svestranog proučavanja raznih principa grafologije i rada grafologa, kao i poslije proučavanja svih publikacija iz ove oblasti na raznim jezicima, došlo se do konačnog zaključka, da grafologija, bar u sadašnjoj fazi njenog razvitka, od male, a može se reći i skoro, nikakve, vrijednosti kao pomoćna metoda u otkrivanju i dokazivanju ikakvih činjenica pri ispitivanju bilo koje vrste spornih dokumenata“¹⁵.

¹⁴ Dane Branković: Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima, Banjaluka, 2012. strana 50-52.

¹⁵ Živojin L. Aleksić: Utvrđivanje činjenica i veštačenja u građanskom i krivičnom postupku, Beograd, 2000. strana 223.

Godinama su „grafolozi“, razni pedagozi i psiholozi, vještačili autentičnost svih vrsta dokumenata i svih grafičkih elemenata koji se nalaze u dokumentima. Nikada oni nisu stručno izučavali tehnološke postupke kod izrade dokumenata, načine i postupke popunjavanja i ovjeravanja dokumenata. A upravo ti različiti postupci daju različite tehnološke elemente autentičnosti tih dokumenata. Sudska praksa je nedopustivo prihvatila priučene grafologe kao eksperte za vještačenje dokumenata? I to traje godinama!

Napomena:

U Službenom glasniku Republike Srpske, broj 21 od 03.03.2011. godine, imenovani su *Vještaci iz grafološke oblasti*, koja ne postoji u važećem Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o vještacima Republike Srpske (Sl. gl. RS br. 65/08). Tu su navedena, imenom i prezimenom:

- tri profesora pedagogije i psihologije,
- jedan psiholog,
- jedan inženjer hemije i
- jedan inženjer organizacije i menadžmenta?

U navedenom Službenom glasniku iz 2011. godine, nisu uopšte imenovani vještaci iz postojeće *grafičko-grafoskopske oblasti*. Tako sada, vještaci iz nepostojeće *grafološke oblasti*, nelegitimno i nestručno vještače predmete iz *grafičko-grafoskopske oblasti* vještačenja. To je za rubriku vjerovali ili ne!

Takvom višegodišnjem stanju je nelegalno doprinio priučeni „grafolog“, koji radi u državnoj instituciji u Banjaluci a po obrazovanju je, profesor pedagogije i psihologije.

III - Kriminalistička oblast

Kriminalistika je nauka koja se bavi proučavanjem, usavršavanjem i primjenom onih naučnih metoda kao i sredstava koja su najpogodnija za otkrivanje krivičnih djela, pronalaženje počinitelja krivičnih djela, obezbjeđivanje dokaza, fiksiranje dokaza¹⁶ a sve u okviru zakonom propisanih normi.

Kriminalistika je podijeljena u tri područja koja predstavljaju nedjeljivu cjelinu:

- kriminalističku taktiku,
- kriminalističku metodiku i
- kriminalističku tehniku.

Kriminalistička taktika izučava kako se u raznim slučajevima izvršenja krivičnih djela, treba izvršiti uviđaj, pretres lica i prostora, kako obaviti informativne razgovore.

Kriminalistička metodika dopunjava kriminalističku taktiku u smislu da izučava specifičnosti otkrivanja i istraživanja svih vrsta učinjenih krivičnih djela.

Kriminalistička tehnika izučava najnovije praktične i naučne metode kod suzbijanju kriminaliteta u sprečavanju, otkrivanju i istraživanju krivičnih djela.

Prilog 15. Za vještačenja autentičnosti dokumenata ili grafičkih elemenata u dokumentima, koristi se odgovarajuća oprema, stručno znanje i višegodišnje iskustvo vještačenja iz grafičko-grafoskopske oblasti

Kriminalistička tehnika obuhvata i konkretna vještačenja iz oblasti saobraćaja, požara, eksplozija, građevine, mašinstva, ekonomije, medicine, vještačenje dokumenata, itd. Za sve oblasti vještačenja, odabiraju se izvršiocima sa najvišim stručnim zvanjima, znanjima i iskustvom. Tako npr. iz ekonomske oblasti, vještače odabrani diplomirani ekonomisti; iz građevine, mašinstva, saobraćaja, vještače odgovarajući inženjeri; iz medicine, ljekari specijalisti. Jedino za vještačenje dokumenata sada vještače u BiH priučeni pedagozi, psiholozi, nastavnici predškolskog odgoja (vaspitači), inženjeri poljoprivrede, diplomirani kriminalisti, profesori filozofije i sociologije, pravnici za upravne poslove, itd.¹⁷

Oni su imali neke interne kurseve u policiji, sa neverifikovanim zvaničnom edukacijama i razni stručni profili su stavljeni, nedopustivo, da rade poslove diplomiranih inženjera grafičke tehnologije, tj. da vještače sve vrste dokumenata. Samo se za vještačenje dokumenata, raznim internim kursovima u policiji, mogu „edukovati“ razni stručni profili. Bilo bi to isto, da se razni stručni profili, internim neverifikovanim edukacijama u policiji, prekvalifikuju, da rade poslove, npr. sudija ili advokata. To bi se smatralo nedopustivim ili nekom greškom a isto je nedopustivo i greška je, da „grafolozi“ vještače bilo kakvu autentičnost dokumenta i bilo kakve grafičke elemente koji se nalaze u dokumentima (otiske pečata, štambilja i žigova, potpisa, vrste štampe, vrstu pigmenta boje ili tinte, serijske brojeve, razne elemente zaštite: holograme, kinegrame, mikrotekstove, more, itd.).

¹⁷ Federalno ministarstvo pravde Sarajevo: Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti kriminalistike, Sl. gl. F BiH br. 31/09 i 11/13. Lista ažurirana 01.02.2013. godine.

¹⁶ Izvor: Wikipedia.org/wiki/Kriminalistika.

Prilog 16. Reprodukција dijela dokumenta sa prisutnim grafičkim elementima: vrsta slova po tipu rezu i gradaciji, načinu štampe tih slova, otisku pečata, potpisima, vrsti polukartona, itd.

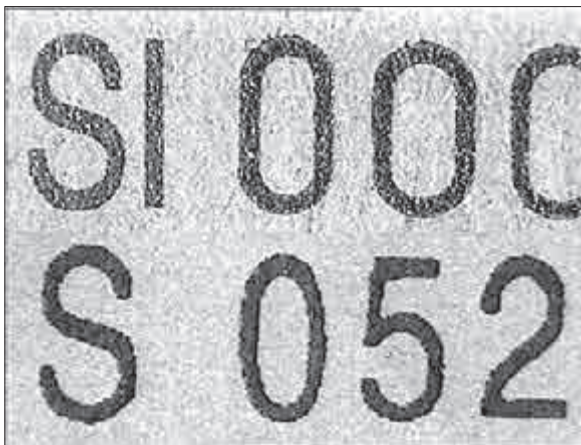

Prilog 19.

Primjer 17. Primjer stručne detekcije dijela dokumenta sa kojeg je prethodni sadržaj uklonjen falsifikovanjem, sa hemijskim otopinama.

Na sledećem primjeru (br. 18.) bilo je potrebno stručnom ekspertizom utvrditi, da li su, na spornom i nespornom dokumentu, velika slova "S" međusobno istovjetna po tipu, rezu i gradaciji?

Prilog 18.

Na prilogu broj 19. prikazana su dva nesporna potpisa jednog skriptora i jedan njegov sporan potpis. Grafičkom-komparativnom metodom podudarnosti i nepodudarnosti opštih i prisutnih individualnih karakteristika rukopisa, u nespornim potpisima i spornom potpisu, nedvosmisleno je utvrđeno, da je sporni potpis izveo skriptor koji je izveo nesporne potpise.

Prilog 20. Reprodukција dijela dva školska svjedočanstva sa spornim otiscima pečata

Na prilogu br. 20. bilo je potrebno vještačenjem utvrditi da li je sporan otisak pečata škole, skeniran i reproduciran na oba primjerka spornih svjedočanstava, sa sintetskim kolor pigmentima žutog, magenta, cijan i crnoga tona?

Napomena:

Ministarstvo pravde u F BiH je imenovalo vještace po oblastima i podoblastima, kako je prikazano u dijelu prikazane tabele. Sve navedene oblasti stručno se, po pravilima kriminalističke tehnike, svrstavaju u kriminalističku oblast. Pogrešno je i nestručno, samo vještačenje dokumenata, vještačenja iz hemije i biologije svrstati u oblast kriminalistike. A šta je sa vještačenjima iz ostalih oblasti? Zar i ona ne pripadaju u kriminalističku oblast?

Vještačenje dokumenata (može se nazivati grafičko-grafoskopska oblast, može i dokumentoskopija) nije potrebno dijeliti u podoblasti, kako je to učinjeno u F BiH¹⁸:

- vještačenje novca, dokumenata i rukopisa,
- vještačenje novčanica,
- vještačenje dokumenata i potpisa,
- vještačenje novca,
- forenzička fotografija, (ne postoji forenzička fotografija nego postoji forenzička ekspertiza elemenata fotografije: crno-bijele, kolor, polaroid, digitalne)
- daktiloskopija,
- dokumenti i rukopisi.

LISTA STALNIH SUDSKIH VJEŠTAKA U FEDERACIJI BIH	
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti arhitekture	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti geologije	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti geotehnike	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti građevinarstva	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti kriminalistike	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti strojarstva	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti medicine	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti pedagogije - psihologije	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti poljoprivrede	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti PP zaštite, zaštite na radu i zaštite okoliša	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti rudarstva	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti prometa	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti turizma	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti veterinarstva	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti ekonomije	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti elektrotehniko	2
Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti informaciono-komunikacionih znanosti	2

Prilog 21. Elektronski prikaz liste vještaka u F BiH, gdje je vještačenje dokumenata stavljeno, umjesto u grafičko-grafoskopsku oblast, grafoskopiju, ili dokumentoskopiju, stavljeno, je u kriminalističku oblast (u petom redu odozgo) a u praktičnoj i naučnojstvarnosti, sve prikazane oblasti, kod vještačenja, pripadaju kriminalističkoj oblasti

¹⁸ Federalno ministarstvo pravde Sarajevo: Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti kri-minalistike, Sl. gl. F BiH br. 31/09 i 11/13. Lista ažurirana 01.02.2013. godine.

Autori ovakvih nestručnih podjela nemaju potrebna stručna, praktična i naučna znanja o vještačenju dokumenata. Dodatna nedopustivost je, kada se pogledaju razni stručni profili imenovanih vještaka za vještačenje po podgrupama u prikazanom dijelu tabele. Tu su¹⁹.

- inženjer organizacije rada,
- diplomirani inženjer zaštite na radu i životne okoline,
- profesor pedagogije i psihologije,
- pravnik za upravne poslove,
- diplomirani inženjer tekstilne tehnologije,
- diplomirani kriminalist,
- nastavnik biologije i hemije,
- diplomirani inženjer tehnologije,
- ekonomista turizma i ugostiteljstva,
- diplomirani inženjer poljoprivrede,
- pravnik,
- profesor filozofije i sociologije,
- i ima samo jedan **diplomirani inženjer grafičke tehnologije**.

Ta vještačenja pripadaju isključivo odabranim, najstručnijim, diplomiranim inženjerima grafičke tehnologije, koji su završili Grafički fakultet u Zagrebu i Novom Sadu. Ne može niko priučen iz neke oblasti, imati status eksperta-vještaka iz te priučene oblasti.

OBLAST	PODOBLAST
5	6
kriminalistika	eksplozivna sredstva i naprave
kriminalistika	hemija
kriminalistika	daktiloskopija
kriminalistika	kontradiverziona i tehnička zaštita i telekomunikacije
kriminalistika	daktiloskopija
Kriminalistika	Restitucija brojeva šasije i motora
kriminalistika	daktiloskopija
kriminalistika	vještačenje novca, dokumenata i rukopisa
Kriminalistika	Vještačenje novčanica

Prilog 22. Prikaz dijela tabele iz Liste vještaka u F BiH gdje su nestručno i nepotrebno prikazane podoblasti za vještačenje dokumenata, jer su svi dokumenti grafički proizvodi i ovakva njihova podjela je netačna

¹⁹ Federalno ministarstvo pravde Sarajevo: Lista stalnih sudskih vještaka iz oblasti kri-minalistike, Sl. gl. F BiH br. 31/09 i 11/13. Lista ažurirana 01.02.2013. godine.

Takvo nedopustivo stanje je upravo prisutno u F BiH i ono se godinama generiše, od strane jednog uticajnog „edukovanog“ grafologa iz Sarajeva, koji je po obrazovanju, profesor pedagogije i psihologije i dugogodišnji penzioner!

ZAKLJUČAK:

Grafičko-grafoskopska oblast obuhvata vještačenje svih vrsta dokumenata i svih grafičkih elemenata koji se nalaze u dokumentima. To mogu da rade samo odabrani, najstručniji, diplomirani inženjeri grafičke tehnologije, jer su oni jedino stručno osposobljeni za to. Oni su jedino i verifikovani da predaju sve stručne predmete, za sva grafička zanimanja u Srednjim grafičkim školama. Osposobljeni su i da vještače tehnološku kompletnost grafičkih sistema u proizvodnji, njihove tehnološke mogućnosti, kao i njihovu tržišnu vrijednost.

Grafologija nema nikakvu praktičnu, stručnu i naučnu povezanost sa grafičko-grafoskopskom oblasti vještačenja, jer ona samo pokušava, nenaučno, hipotetički, pretpostavljati osobine ličnosti na osnovu njihovog rukopisa i pokušava „nagađati“ stanje njihove duše?

Kriminalistika je naučna oblast koja obuhvata postupke i metode kod suzbijanja kriminaliteta,

bilo u prevenciji, bilo u represiji. U kriminalističku oblast, u dijelu kriminalističke tehnike, pored ostalih vrsta

vještačenja, pripada i vještačenje dokumenata iz grafičko-grafoskopske oblasti.

LITERATURA:

- Bingold, K. (1989). *Tehnologija ravne štampe*, Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad.
- Branković, D. (2012). *Vještačenje rukopisa u tekstu, potpisima i brojevima*, Banjaluka.
- Jovanović S. i Kosanović, Đ. (1998). *Tehnologija grafičkog materijala*, Zavod za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva, Beograd.
- Krstić, J. (2008). *Grafologija*, Beograd.
- Luc, I. (1975). *Tehnologija ručnog sloga*, Grafički školski centar, Zagreb.
- Mesaroš, F. (1970). *Grafička enciklopedija*, Tehnička knjiga, Zagreb.
- Nedeljković, S. (1995). *Grafičko oblikovanje i pismo*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Selivinov, N. A. (2001). *Sovjetskaja kriminalistika, sistemi ponjatij*, Moskva.
- Simonović, B. (2004). *Kriminalistika*, Kragujevac.
- Vilko Žiljak, V. (1989). *Na raskršću stare i nove tehnologije*, Simpozijum Intergrafika 89, Zagreb.

What is the Difference Between the Graphyc Forensics, Graphology and Criminalistic Areas

Dane Branković

Summary: All kinds of documents, whether in the form of sheets of paper or paperboard, in the form of smaller or larger cards, identification documents, financial, and promotional documents are only graphics products. They are manufactured and produced in small or large printing with defined engineering phases. If necessary, fill out and notarize certain procedures. All these activities belong to the graphic-grafoskopskoj area, which includes expertise authenticity of all documents and all types of graphic elements contained in the documents.

Graphology unscientific, just hypothetically, trying to assume the personality traits based on his writings and trying to determine the state of his soul. He never used or is currently used for the expertise of any documents or anything in the documents.

Criminalistics is the science that deals with the study, improvement and the application of the scientific method as the means best suited to detecting crimes, finding the perpetrators of the crimes, providing evidence and mounting evidence. It examines the crime, or in the prevention of, or in repression. Criminology is divided into criminal tactics, methodology and technique.

Keywords: documents, expert analysis, graphical-overhead area, graphology, criminology, types of letters, signatures, fingerprints stamps and marks.